

графопобудовники, дисплеї), пристрої реєстрації інформації на мікрофільмах (в якості носія інформації виступала кіноплівка та фотоплівка), а також запитуючі пристрої (автономний пульт з дисплеєм та клавіатурою).

З самого початку ери комп'ютеробудування в Україні відчувалася гостра нестача периферійної техніки в Україні. Через це постановою Ради Міністрів СРСР від 30 грудня 1967 р. було заплановано створення у Києві науково-дослідного і конструкторського інституту з розробки периферійного комп'ютерного обладнання з дослідним заводом. Важливість цього інституту з заводом можна оцінити по тому, що цією же постановою будівництво цих об'єктів було віднесено до числа надважливих для народного господарства. Їх фінансування було незалежним від річних асигнувань з плану капітальних вкладень. Матеріально-технічне постачання здійснювалось на умовах, які були передбачені для засобів військової техніки.

З 1970-х рр. почали створюватися уніфіковані ПЗ для комп'ютерних систем «ЕС ЕОМ». Проте в Україні склалася вкрай складна ситуація з фондами на технічні носії інформації (перфокарти – 52% від потреби, перфострічка – 20%). Справа дійшла до того, що раціоналізатори з ЦСУ УРСР сконструювали спеціальний периферійний пристрій до ЕОМ, що дозволяв використовувати в роботі звичайний газетний рулонний папір, попередньо розрізаний на необхідну ширину. Причому його було офіційно рекомендовано у закладах Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти України. Інша серйозна проблема – технічна підтримка периферійних пристроїв користувачів практично була відсутня як явище.

Поряд зі створенням потужних управляючих ЕОМ, на головних підприємствах України з комп'ютеробудування – Київському НВО «Електронмаш» та Сєверодонецькому «Імпульс» йшла розробка ПЗ для «СМ ЕОМ». Було створено цілу низку периферійних пристроїв: алфавітно-цифровий друкуючий пристрій, пристрої пам'яті на магнітних стрічках і жорстких дисках, накопичувачі на гнучких магнітних дисках, пристрій введення графічної інформації, пристрій реєстрації сейсмічної інформації та графічний дисплей та ін.

Отже, з самого початку становлення комп'ютерної техніки до її занепаду в УРСР спочатку не вистачало периферійних пристроїв, а пізніше вона за окремими випадками не відповідала якості закордонних аналогів та була майже позбавлена технічного обслуговування. Це стало однією з багатьох причин занепаду цієї галузі в Україні.

Самусенко О.В.

НТУ «ХПІ»

ВИПУСК ВАНТАЖОПІДЙОМНОГО ОБЛАДНАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СЛОБОЖАНЩИНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

З розвитком важкої промисловості в останню чверть ХІХ ст. у Російській імперії виникла потреба в промисловому виробництві підйомно-транспортних

машин. До цього часу проблема вирішувалася переважно за допомогою імпорту вантажопідйомного устаткування, але згодом попит зріс на стільки, що не можливо було його задовольнити за рахунок імпорту. Саме у цей період в Російській імперії бере початок розвиток підйомно-транспортного машинобудування. Наприклад, підйомне обладнання для роботи в шахтах, крани для металургійних заводів ті інше обладнання для машинобудівних заводів, судових портів тощо.

Вантажопідйомна машина – це машина періодичної дії для транспортування на незначну відстань різних вантажів: штучних, сипучих і т.д. Такі машини характеризуються наступними основними ознаками: наявністю механізму підйому вантажу, циклічністю, відсутністю постійних місць завантаження і розвантаження. Ці машини застосовуються в промисловості, будівництві, на транспорті.

З початку використання і аж до початку XIX століття засоби вантажопідйомної техніки характеризувалися двома особливостями: застосування ручного (гужового) приводу і використання дерева як основного конструкційного матеріалу. Але з розвитком парового приводу, його почали застосовувати і на підйомно-транспортних машинах. На початку 80-х років цього ж століття на підйомні крани вже почали встановлювати електродвигуни. У цей період електропривід для ВПМ основними постачальниками були такі заводи: «Siemens and Halske», «A.E.G.», «Lamayer» та ін. Також бере свій початок застосування основного конструктивного матеріалу – чорний метал. Тому що до цього часу на території Російської імперії просто не було ефективної технології виготовлення задовільного металу та промислового випуску електроприводу.

Наприкінці XIX ст. на території Російської імперії розгортається активна розробка вугільних та залізрудних копалин, яка зняла проблему дефіциту корисних копалин. Особливо активно цей процес почав розвиватися на Півдні Росії, а саме у Донбасі, що в свою чергу став значущим чинником в індустріальному розвитку Харківщини, починається будівництво декількох машинобудівних підприємств: Харківський металевий завод фон Дітмара (1890 р.), Харківський дротово-цвяховий і металевий завод братів Шапара (1890 р.), Слюсарно-механічний заклад Богданова (1891 р.), Слюсарно-механічний завод Аполчина (1895 р.). Такий активний розвиток промисловості потребував виробництва підйомно-транспортного обладнання саме на території Російської імперії.

Перші підприємства, які випускали підйомно-транспортне обладнання не мали вузької спеціалізації. На території Слобожанщини існували такі заводи, які виробляли підйомне обладнання: Харківський завод Російського Паровобудівного і механічного товариства (РПМТ), «Краматорське Металургійне товариство» (на той час ще Харківська губернія). Ці товариства мали багату номенклатуру виробництва, але випуск вантажопідйомних машин і механізмів виділено в окремий напрям. Серед обладнання, що випускалося на цих підприємствах слід відмітити: машини для розвантаження мартенівських та нагрівальних печей,

машини для гірничих робіт: рудопідйомні машини, компресори тощо; крани та підйомні машини «досліджених систем».

Таким чином, можна стверджувати, що з кінця XIX ст. підприємства Слобожанщини перейшли до системного випуску вантажопідйомного обладнання

Сопко Р. О.
НТУ «ХП»

**МИКОЛА ФЕДОРОВИЧ ФОН-ДІТМАР – РЕДАКТОР
ЧАСОПISУ «ЗАПИСКИ ХАРЬКОВСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИМПЕРАТОРСКОГО РОССИЙСКОГО ТЕХНИЧЕСКОГО
ОБЩЕСТВА» (1907–1908 РР.) ТА ГОЛОВА ХАРКІВСЬКОВО
ВІДДІЛЕННЯ РОСІЙСЬКОГО
ТЕХНІЧНОГО ТОВАРИСТВА (1909–1912 РР.)**

Джерелознавче дослідження науково-технічних часописів має велике значення для висвітлення історії вітчизняної науки й техніки. Актуальність їх вивчення продиктоване важливістю виникнення та розвитку інститутських науково-технічних шкіл. До періодичних науково-технічних видань Харківського технологічного інституту відноситься не лише часопис, що видавався безпосередньо в інституті – «Известия Харьковского технологического института императора Александра III». До таких належали й «Записки Харьковского отделения Императорского Российского Технического Общества» (надалі – «Записки»), що виходили в світ з 1881 по 1908 рр., хоч й поза межами вишу, але автори яких належали до інститутських викладачів і вчених. Ініціатором їх започаткування став Микола Бекетов, професор Харківського Імператорського університету, засновник нового напрямку в природничих науках: фізичної хімії. Він першим у Європі ввів систематичне читання курсу фізичної хімії. Учений став одним з авторів першого випуску першого тому «Записок» – у ньому була опублікована його стаття «О добычании серы из гипса». Зауважимо, що в вітчизняній літературі вже відмічалось, що «академик Н.Н. Бекетов в 1886/87 учебном году в Харьковском практическом технологическом институте читал курс химии и стал основоположником институтской школы физико-химиков».

За ухвалою загальних зборів членів Харківського відділення Імператорського Російського технічного товариства, часопис виходив щорічно в кількості чотирьох випусків. Видання «Записок» здійснювала Рада Харківського відділення товариства. Раду очолював її голова – Микола Миколайович Бекетов (з 1880 по 1908 рр.). Основну увагу видання приділяло викладу результатів дослідження у галузі хімії. Разом з тим, у часописі друкувалися й матеріали інших підвідділів товариства: архітектурно-